

**LIETUVOS RESPUBLIKOS GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ
TVARKYMO ĮSTATYMO NR. X-764 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS VIETOS SAVIVALDOS ĮSTATYMO NR. I-533 16
STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO**

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo Nr. X-764 pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) ir Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Vietos savivaldos įstatymo projektas) (toliau abu kartu – Įstatymo projektai) rengimą paskatino kelios priežastys:

Pirma, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 patvirtintą Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos 162.4 nuostatą – „Užtikrinsime, kad visiems miestų ir miestelių (daugiau kaip 2 000 gyventojų) gyventojams būtų sudarytos galimybės naudotis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugomis. Skatinsime gyventojus, turinčius individualius vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įrenginius, jungtis prie centralizuotų sistemų, o vandens įmonės – didinti veiklos efektyvumą“.

Antra, įgyvendinant Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimo Nr. 155 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ 6.4.15 priemonę „Parengti ir priimti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimo įstatymo projektą ir pradėti įgyvendinti finansavimo mechanizmą, skatinantį vandentvarkos įmonių stambinimą, kad būtų užtikrintos kokybiškos ir prieinamos viešosios geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos“.

Trečia, į nacionalinę teisę perkelti 2020 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2020/2184 dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (toliau – Geriamojo vandens direktyva) nuostatas.

Įstatymo projekto tikslai:

- sumažinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų netolygumą ir socialinę nelygybę Lietuvos gyventojams;
- užtikrinti nacionalinių ir Europos Sąjungos įsipareigojimų, teikti kokybiškas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gyventojams, įgyvendinimą;
- pasiekti, kad visos vandentvarkos įmonės vykdytų veiklą efektyviai ir išsilaikytų iš veiklos pajamų;
- įtvirtinti aiškų teisinį reguliavimą, siekiant apsaugoti aplinką nuo išleidžiamų nuotekų žalingo poveikio ir nustatyti išsamų individualių nuotekų tvarkymo sistemų naudojimo, priežiūros ir kontrolės reglamentavimą;
- perkelti Geriamojo vandens direktyvos nuostatas.

Vietos savivaldos įstatymo projekto tikslas – suvienodinti teisinį reglamentavimą su Įstatymo projekto nuostatomis.

Įstatymo projekto uždaviniais siekiama:

- įtvirtinti naujus licencijuojamos veiklos kriterijus, paslaugų kokybės rodiklius;
- nustatyti veikiantį mechanizmą, kaip užtikrinamas paslaugų teikimas ir reikalavimų vykdymas, jei vandentvarkos įmonei panaikinama licencija (garantinis paslaugų tiekimas);

- nustatyti naują paslaugų kainų nustatymo metodiką ir pritaikyti ją taip, kad sektorius galėtų investuoti į reikiamą infrastruktūros plėtrą ir rekonstrukciją iš veiklos pajamų ir nebūtų priklausomas nuo subsidijų;
 - skatinti savanorišką geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo regioninių įmonių plėtrą, numatant pereinamojo laikotarpio kainodarą, didesnę investicijų grąžą besijungiančioms įmonėms, mažinant administracinę naštą regioninei įmonei dėl kainų ir veiklos planų derinimo savivaldybėse;
 - nustatyti rizika grindžiama požiūrį į vandens stebėseną, numatyti išsamesnės vartotojams teikiamos informacijos apie vandens kokybę ir kainos aspektus, pagerinti prieigą prie vandens;
 - sukurti individualiojo nuotekų tvarkymo įrenginių registravimo informacinę sistemą.
- Vietos savivaldos įstatymo projekto uždavinys – pakeisti teisės akto nuostatas.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Aplinkos ministerijos Taršos prevencijos politikos grupės (grupės vadovas Vitalijus Auglys, tel. 8 686 46 087, el. p. vitalijus.auglys@am.lt, vyresnysis patarėjas Irmantas Valūnas tel. 8 684 04 000, el. p. irmantas.valunas@am.lt)) vyriausioji specialistė Judita Vaišnorienė, tel. 8 695 54 136, el. p. judita.vaisnoriene@am.lt.

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą yra Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas (toliau – Įstatymas), jo įgyvendinamieji teisės aktai, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas ir Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programa, patvirtinta Vyriausybės 2017 m. vasario 1 d. nutarimu Nr. 88 „Dėl Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programos patvirtinimo“. Vadovaujantis Įstatymo 10 str. ir Vietos savivaldos įstatymo 6 str., geriamojo vandens išgavimas, tiekimas ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas savivaldybių teritorijose yra savivaldybių institucijų pareiga, o savivaldybių administracijos direktoriai vykdo viešajam geriamojo vandens tiekimui skirtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros savininkų arba savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamų įmonių, kurioms priklauso ši infrastruktūra, dalyvio teises ir pareigas.

Pažymėtina, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos – monopolinės paslaugos. Pagal Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 1 priedo 10 punktą viešieji geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai yra pirmos kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės, o vadovaujantis minėto įstatymo 4 priedo 2 dalies a punkto nuostatomis, viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams nuosavybės teise priklausanti ar kitaip valdoma ir (arba) naudojama geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra laikoma nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbią reikšmę turinti infrastruktūra.

Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymo paslaugų dalyviai

Vadovaujantis Įstatymo nuostatomis, geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas galimas šiais atvejais:

- kai viešąjį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą vykdo *viešasis geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas* (valstybės ar savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojama įmonė) (toliau – viešasis geriamojo vandens tiekėjas) (Įstatymo 3 str. 45 d., 10 str. 1 d. 4 p., 13 str. 2 ir 6 d., 14 str. 1 d.);
- kai geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą vykdo kitas (neviešasis) *geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas* (juridinis asmuo) (toliau – geriamojo vandens tiekėjas) (Įstatymo 3 str. 8 d., 13 str. 4 ir 10 d.);
- kai viešajam geriamojo vandens tiekėjui sustabdomas ar panaikinamas veiklos licencijos galiojimas, garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje vykdo

garantinis vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas (toliau – garantinis vandens tiekėjas) – savivaldybės institucija (Įstatymo 3 str. 7–8d., 10 str., 18 p., 15 str.);

- kai individualiai apsirūpinama vandeniu iš požeminio vandens telkinių nuosavybės teise ar kitaip valdomais ir (arba) naudojamais įrenginiais išgaunamas ir naudojamas asmeninėms, šeimos, namų ūkio reikmėms arba ūkinei komercinei veiklai vykdyti. Pažymėtina, kad individualiai išgautas geriamasis vanduo negali būti skiriamas viešosioms geriamojo vandens tiekimo paslaugoms teikti. Ir (arba) individualiai tvarkomos nuotekos (Įstatymo 3 str. 15 ir 19 d.).

Vadovaujantis Įstatymo nuostatomis savivaldybės viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijoje geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gali teikti tiek viešais geriamojo vandens tiekėjas, tiek kitas (neviešasis) geriamojo vandens tiekėjas, tačiau (neviešasis) geriamojo vandens tiekėjas tik tuo atveju, jeigu tiekė geriamąjį vandenį ir (arba) teikė nuotekų tvarkymo (išskyrus paviršines nuotekas) paslaugas iki viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijos nustatymo, jo tiekiamas geriamasis vanduo ir (arba) teikiamos nuotekų tvarkymo paslaugos atitinka teisės aktų reikalavimus ir jis turi geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licenciją.

Pažymėtina, kad tiek viešieji geriamojo vandens tiekėjai, tiek kiti (neviešieji) geriamojo vandens tiekėjai turi turėti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licenciją, išduotą Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos¹ (toliau – Taryba) (Įstatymo 27 str.) ir jų teikiamų paslaugų kainos privalo būti suderintos su Taryba bei patvirtintos savivaldybių tarybų (Įstatymo 34 str. 9 d.).

Licencijavimas

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gali teikti asmenys, kurie turi šių paslaugų teikimo licenciją. Licencijų išdavimas ir jų kontrolė pavesta Tarybai. Įstatymas, reglamentuodamas geriamojo vandens tiekimo licencijavimą, nustato geriamojo vandens tiekimo licencijos išdavimo, keitimo, licencijų įspėjimo apie galimą licencijos galiojimo panaikinimą, licencijų galiojimo sustabdymo, galiojimo panaikinimo pagrindus (Įstatymo 27 – 30 str.).

Dėl licencijos galiojimo sustabdymo *iš pradžių gaunamas įspėjimas* ir paskiriama 30 dienų per kurias turi būti pašalintos įspėjime nurodytos aplinkybės arba pažeidimai arba dėl objektyvių priežasčių gali būti nustatytas kitas terminas.

Licencija sustabdoma kai:

- 1) paaiškėja, kad geriamojo vandens tiekėjas Tarybai pateikė neteisingus duomenis;
- 2) nustatoma, kad geriamojo vandens tiekėjas pažeidė Įstatyme įtvirtintas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijuojamos veiklos sąlygas;
- 3) geriamojo vandens tiekėjas nebeatitinka reikalavimų, taikomų geriamojo vandens tiekėjui, norint gauti licenciją.

Taryba gali priimti sprendimą sustabdyti licencijos galiojimą, tačiau ne ilgesniam kaip vienu metų laikotarpiui, jeigu geriamojo vandens tiekėjas buvo įspėtas apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą ir per įspėjime nurodytą terminą geriamojo vandens tiekėjas nepašalina įspėjime nurodytų aplinkybių ir (arba) pažeidimų.

Licencijos galiojimo sustabdymas panaikinamas kai pateikiami dokumentus, įrodančius, kad licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimai pašalinti.

Taryba taip pat turi teisę nestabdyti licencijos galiojimo ir apsiriboti rašytine pastaba, jei licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimas nepadarė esminės žalos arba padaryta žala labai nežymi ir pažeidimu nepadaryta esminės žalos žmonių sveikatai ir aplinkai arba padaryta žala labai nežymi, geriamojo vandens tiekėjas nutraukė įstatymo nuostatas pažeidžiančius veiksmus, likvidavo padarinius ir atlygino žalą.

Licencija panaikinama šiais atvejais:

- 1) geriamojo vandens tiekėjo prašymu;
- 2) kai geriamojo vandens tiekėjas, kurio licencijos galiojimas sustabdytas, nepašalina pažeidimų per Tarybos nustatytą terminą sustabdžius licencijos galiojimą;

¹ Vyriausybės 2019 m. kovo 6 d. nutarimu Nr. 221 „Dėl sutikimo reorganizuoti Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos“, Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos reorganizuota jungimo būdu ir prijungta prie Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos, kurios pavadinimas nuo 2019 m. liepos 1 d. – Valstybinė energetikos reguliavimo taryba

3) kai licencijos galiojimas yra sustabdytas, o geriamojo vandens tiekėjas verčiasi licencijuojama veikla;

4) kai geriamojo vandens tiekėjas įgyja likviduojamo juridinio asmens statusą.

Garantinis geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas

Viešajam geriamojo vandens tiekėjui sustabdžius ar panaikinus veiklos licencijos galiojimą, garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje vykdo garantinis geriamojo vandens tiekėjas (savivaldybės institucija) iki kol bus paskirtas kitas viešais vandens tiekėjas, tačiau ne ilgiau kaip vienus metus, su galimybe pratęsti garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo laikotarpį dar vieniems metams apie tai informavus Aplinkos ministeriją, Tarybą, Valstybinę maisto ir veterinarijos tarnybą, Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą ir nurodžius priežastis.

Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų kainą (toliau – garantinė paslaugų kaina) nustato savivaldybės taryba Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo vykdymo tvarkos ir sąlygų apraše nustatyta tvarka. Garantinė paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis sąnaudomis, susijusiomis su viešojo geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo veikla, atsižvelgiant į protingumo kriterijų atitinkančią investicijų grąžą ir turi būti užtikrinamas sąnaudų išigrąžinimo ir „teršėjas moka“ principai (Įstatymo 15 str., 17 str. 1 d., 33 str. 1 d.).

Prisijungimo prie geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros

Įstatymo 23 str. 2 d. 4 p. įtvirtinta pareiga asmenims, individualiai išgaunantiems ir naudojantiems geriamąjį vandenį ir (arba) tvarkantiems nuotekas, per 9 mėnesius sudaryti sąlygas (gauti iš geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkymo prisijungimo sąlygas, nutiesti geriamojo vandens, tiekimo ir (arba) nuotekų išleidimo tinklus nuosavybės teise ar kitais pagrindais valdomame sklype) prijungti jiems nuosavybės teise priklausančią geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūrą prie viešojo geriamojo vandens tiekėjo nuosavybės teise ar kitaip valdomos ir (arba) naudojamos geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros, kai:

- vadovaujantis šio įstatymo, Statybos įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimais, yra sukurta infrastruktūra;
- ji nuosavybės teise priklauso savivaldybei ar viešajam geriamojo vandens tiekėjui;
- vandentiekio įvadas, nuotekų išvadas nutiesti iki turto ribos (vandentiekio šulinys, nuotekų priėmimo šulinys, nuotekų siurblinė (kai yra slėginė nuotekų linija), individualaus namo nuotekų valykla, sklypo riba ar statinio, ar daugiabučio namo įvadas, nuotekų išvadas);
- ir teisės aktų nustatyta tvarka nustatoma, kad asmens vykdomas individualusis geriamojo vandens išgavimas ir (arba) individualusis nuotekų tvarkymas neatitinka teisės aktuose nustatytų geriamojo vandens išgavimo ir (arba) nuotekų tvarkymo reikalavimų.

Pastebėtina, kad ši pareiga įsigalioja tik tuo atveju, kai yra *visos išvardytos (keturios) aplinkybės*, todėl tokiu atveju prisijungimas retai įgyvendinamas.

Dėl netesybų, abonentų ir geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo pareigų

Įstatyme (32 str. 3 d.) numatyta, kad atsakomybė už įsipareigojimų nevykdymą (įskaitant netesybas) reglamentuota Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinėse sąlygose² (toliau – Sutarties standartinės sąlygos) įtvirtinta netesybų apskaičiavimo tvarka. Pažymėtina, kad šiuo metu teisės aktuose nustatyta netesybų taikymo tvarka neužtikrina geriamojo vandens tiekėjo ir paviršinių nuotekų tvarkytojų patiriamų nuostolių padengimo ir taršos prevencijos.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimas ir perėmimas

Pagal Įstatymo nuostatas, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, skirta viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, nuosavybės teise turi priklausyti savivaldybei arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui, išskyrus šiuos atvejus (Įstatymo 16 str. 4 d.):

² Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimas Nr.126 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinį sąlygų aprašo patvirtinimo“.

- kai infrastruktūra, nuosavybės teise priklauso kitiems asmenims ir yra reikalinga bei tinkama viešajam geriamojo vandens tiekimui ir (arba) nuotekų tvarkymui, turi būti savivaldybės institucijos iniciatyva perduodama savivaldybei arba viešajam geriamojo vandens tiekėjui vadovaujantis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos apraše³ nustatyta tvarka. Jeigu dėl geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo ir perdavimo savivaldybės arba viešojo geriamojo vandens tiekėjo nuosavybėn susitarti nepavyksta, savivaldybės institucijos iniciatyva turi būti sudaromos sutartys dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos) ir geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo (Įstatymo 16 str. 6 d.);

- kai dėl infrastruktūros perdavimo ir (arba) jos naudojimo sąlygų susitarti nepavyksta, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo sąlygas ir tvarką nustato teismas (Įstatymo 16 str. 8 d.).

Veiklos planai

Įstatyme numatyta, kad geriamojo vandens tiekėjai, paviršinių nuotekų tvarkytojai sąnaudas ir pajamas planuoja pagal patvirtintus geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus ir geriamojo vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos planus, parengtus pagal Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisyklės⁴. Geriamojo vandens tiekėjų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos planai rengiami ne trumpesniai kaip 3 metų laikotarpiui ir tvirtinami savivaldybės tarybos. Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisyklių 9 punkte numatyta, kad „<...> Kai geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas vykdo geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklą keliose savivaldybėse, parengtas veiklos projektas teikiamas derinti atskiriems savivaldybių administracijų direktoriams ar jų įgaliotiems asmenims“. Vadovaujantis minėto teisės akto 16 punktu „veiklos plano pakeitimai derinami ir tvirtinami ta pačia tvarka kaip veiklos planas“.

Finansinė parama

Pagrindinis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų (išskyrus paviršines nuotekas) tvarkymo finansavimo šaltinis – abonentų ir vartotojų lėšos, sumokėtos už suteiktas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugas. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovacijai ir plėtrai gali būti skiriamos Europos Sąjungos fondų lėšos. Europos Sąjungos fondų lėšas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovacijai ir plėtrai, paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovacijai ir plėtrai administruoja Aplinkos ministerija (Įstatymo (6 str. 12 d., 18 str.).

Mėginių paėmimo tvarka

Šiuo metu Sutarties standartinių sąlygų 65.13 p. numatyta, kad abonentas geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui privalo sudaryti sąlygas paimti išleidžiamų nuotekų mėginius *tik abonento darbo metu ir tik sutartyje suderintoje mėginių paėmimo vietoje*. Pastebėtina, kad toks teisinis reguliavimas leidžia abonentui piktnaudžiauti, nes praktikoje taršias nuotekas sukuriantys abonentai dažnu atveju nuotekų išleidimus į miesto centralizuotą nuotekų tvarkymo infrastruktūrą vykdo ne darbo metu, o geriamojo vandens tiekėjui, nustačius neteisėtus nuotekų išvadus ar kitus įrenginius, kuriais abonto nuotekos patenka į geriamojo vandens tiekėjo infrastruktūrą, jo galimybės imti nuotekų mėginius iš vietų, nenurodytų sutartyje ir nedarbo metu yra neįmanomos.

Dėl paviršinių nuotekų kiekio apskaičiavimo tvarkos ir patikrinimo akte nurodomos informacijos

Įstatymo 16 str. 20 d. įtvirtinta, kad suvartoto geriamojo vandens ir išleistų nuotekų kiekis nustatomas ir nuostoliai išieškomi Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklėse ir Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į tai, toks reglamentavimas sukelia dviprasmybes. Toje pačioje dalyje numatyta, kad

³ Vyriausybės 2007 m. sausio 29 d. nutarimas Nr. 88 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

⁴ Aplinkos ministro 2015 m. sausio 8 d. įsakymas Nr. D1-11 „Dėl Geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų veiklos planų rengimo taisyklių patvirtinimo“.

geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros priežiūros metu nustatčius, kad geriamojo vandens ir (ar) nuotekų apskaitos prietaisas sugadintas, pažeistas, nustatyti požymiai, kad buvo naudojamos mechaninės ar kitos priemonės siekiant sumažinti apskaitos prietaiso rodmenis, arba kad fizinis ar juridinis asmuo savavališkai prijungė nuosavybės teise ar bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančias ar kitaip valdomas ir (arba) naudojamas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų išleidimo komunikacijas, geriamojo vandens naudojimo ir (arba) nuotekų tvarkymo įrenginius, geriamojo vandens tiekėjo įgaliotas atstovas surašydamas pažeidimą turi nurodyti ir apskaičiuotą geriamojo vandens ir išleistų nuotekų kiekį, tačiau praktikoje geriamojo vandens tiekėjo darbuotojas įvykio vietoje neturi galimybės tiksliai ir teisingai, pagal nustatytus pažeidimo laikotarpį ir kitus duomenis, taikyti teisės akte nustatytą formulę, apskaičiuoti laikotarpį sekundžių tikslumu, be to pagal teismų suformuotą praktiką, patikrinimo akte nenurodžius apskaičiuoto geriamojo vandens ir (ar) išleistų nuotekų kiekio, geriamojo vandens tiekėjo surašyti akta teismų pripažįstami tinkamai surašytais ir be šių duomenų.

Kainodaros reglamentavimas

Geriamojo vandens tiekėjai, vadovaudamiesi Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodika, parengia ir, suderinę su Taryba teikia savivaldybių taryboms tvirtinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinių kainų projektą. Kartu su teikiamais derinti kainų projektais geriamojo vandens tiekėjai, teikia kainų projektų pagrindimą ir įmonės veiklos planus (Įstatymo 34 str. 4 d.).

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų bazinės kainos, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų bazinės kainos nustatomos trejų metų reguliavimo laikotarpiui (Įstatymo 34 str. 6 d.), tačiau kiekvienais metais perskaičiuojamos (Įstatymo 34 str. 12 d.).

Tarybai pavesta kontroliuoti, ar savivaldybių tarybų nustatytos ir geriamojo vandens tiekėjų taikomos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos, nustatytos pagal Tarybos patvirtintą Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo metodiką ir Įstatyme nustatytus kainų nustatymo principus, taip pat ar kainos padengia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo, ir kitas susijusias būtinąsias sąnaudas. Jeigu savivaldybių tarybos nustato kitokias kainas, negu geriamojo vandens tiekėjai suderino su Taryba, pastaroji turi teisę pareikalauti, kad savivaldybės pateiktų nustatytų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų apskaičiavimus. Nustatčius, kad savivaldybių tarybų nustatytos kainos neatitinka metodikos arba yra nustatytos pažeidžiant Įstatyme nustatytus kainų nustatymo principus, arba nepadengia geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo, ir kitų susijusių būtinųjų sąnaudų, Taryba turi teisę pareikalauti, kad savivaldybių tarybos kainų nustatymo pažeidimus per 2 mėnesius pašalintų arba pateiktų derinti naujas kainas. Taryba turi teisę savo sprendimu vienašališkai nustatyti geriamojo vandens tiekėjui paslaugų kainas, kai savivaldybių tarybos nepašalina kainų nustatymo pažeidimų ilgiau kaip per 1 mėnesį nuo Tarybos priimto sprendimo, kad tokie pažeidimai padaryti, įsigaliojimo (Įstatymo 34 str. 15, 16 d.)

Įstatyme įtvirtinta, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos turi padengti būtinąsias sąnaudas (užtikrinti sąnaudų susigrąžinimo principą), reikalingas geriamajam vandeniui tiekti ir (ar) nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, užtikrinti ilgalaikį geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui skirtos infrastruktūros eksploatavimą, atnaujinimą ir plėtrą, sudaryti abonentams ir vartotojams priimtinas sąlygas naudotis geriamuoju vandeniu ir gauti tinkamos kokybės nuotekų tvarkymo paslaugas, taip pat mažinti aplinkos taršą ir racionaliai naudoti vandens išteklius (Įstatymo 17 str.).

Nuotekų transportavimas

Nuotekų transportavimo paslaugas gali teikti geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai ir kiti asmenys, kurie turi nuosavybės teise ar teisėtai valdo nuotekoms transportuoti reikalingus įrenginius ir transportą (Įstatymo 21 str. 1 d.)

Vietos savivaldos įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 37 punkte numatyta, kad išimtinė savivaldybės tarybos kompetencija yra kainų ir tarifų už savivaldybės valdomų įmonių, biudžetinių ir viešųjų įstaigų (kurių savininkė yra savivaldybė) teikiamas atlygintinas viešąsias paslaugas ir

keleivių vežimą vietiniais maršrutais nustatymas, centralizuotai tiekiamos šilumos, šalto ir karšto vandens kainų nustatymas (tvirtinimas) įstatymų nustatyta tvarka, vietinių rinkliavų, įmokų ir mokesčių tarifų nustatymas įstatymų nustatyta tvarka.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Sąvokos

Siekiant užtikrinti nuoseklesnį reglamentavimą, Įstatymo projektas papildomas naujomis sąvokomis: „Nuotekų tvarkymo informacinė sistema“, „Pastatų vidaus vandentiekio sistema“, „Prioritetinės patalpos“, „Ūmi tarša“. Vietos savivaldos įstatymo projekte naujų sąvokų nenustatoma.

Geriamojo vandens direktyvos nuostatų perkėlimas

2020 m. gruodžio 16 d. nauja redakcija išdėstytos Geriamojo vandens direktyvos tikslai yra apsaugoti žmonių sveikatą nuo neigiamo poveikio, kylančio dėl bet kokio žmonėms vartoti skirto vandens užterštumo, užtikrinant, kad tas vanduo būtų sveikas ir švarus, ir pagerinti prieigą prie žmonėms vartoti skirto vandens.

Įstatymo projekte (3 str. 19 d.) pagal Geriamojo vandens direktyvos nuostatas patikslinama patikslinta sąvoka „*Individualusis geriamojo vandens išgavimas ir naudojimas* – teisės aktų nustatyta tvarka geriamojo vandens ėmimas iš požeminio vandens telkinių nuosavybės teise ar kitaip valdomais ir (arba) naudojamais įrenginiais, kai per parą paimama mažiau nei 10 m³ geriamojo vandens arba geriamuoju vandeniu aprūpinama mažiau kaip 50 asmenų, o paimtas vanduo nenaudojamas viešosioms geriamojo vandens tiekimo paslaugoms teikti.“

Geriamojo vandens direktyvoje įtvirtinta pareiga imtis priemonių, kad pagerinti arba išlaikyti prieigą prie žmonėms vartoti skirto vandens visiems gyventojams, atsižvelgiant į tai, patikslinamas Įstatymo projekto tikslas ir numatoma, kad būtų „sudarytos sąlygos *visiems* fiziniams ir juridiniams asmenims gauti saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas.“ Pažymėtina, kad galiojančiame Įstatymo 12 straipsnyje numatyta, kad „savivaldybių institucijos turi siekti, kad pagal geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus visi savivaldybės gyventojai gautų saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamąjį vandenį ir nuotekų tvarkymo paslaugas arba turėtų galimybę individualiai apsirūpinti geriamuoju vandeniu ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas.“, todėl savivaldybės jau dabar įpareigtos užtikrinti prieigą prie vandens. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte neišskiriamos pažeidžiamos ar manganalizuotos grupės.

Geriamojo vandens direktyvos 16 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad siekiant skatinti naudoti vandentiekio vandenį, valstybės narės turi užtikrinti, kad viešosiose erdvėse būtų įrengta lauko ir vidaus įranga, tačiau tik tokiu atveju, kai techniškai įmanoma ir atsižvelgus į konkrečias vietos sąlygas, kaip klimatas ir geografinė. Atsižvelgiant į tai, ir į tai, kad savivaldybės organizuoja geriamojo vandens tiekimą (Įstatymo 10 str. 11 p.) ir administracijų direktoriai ar jų įgalioti asmenys koordinuoja ir prižiūri geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje (Įstatymo 10 str. 14 p.), siūloma Įstatymo projektu (10 str. 20 p.) nustatyti, kad savivaldybių administracijos direktorius arba jo įgalioti asmenys, užtikrintų, kad viešosiose teritorijose, kuriose tai techniškai įmanoma, būtų įrengta lauko įranga skirta geriamam vandeniui.

Geriamojo vandens direktyva įpareigoja sukurti visos geriamojo vandens tiekimo grandinės integruotą *kokybės valdymo sistemą* – nuo vandens baseino, gavybos, valymo, saugojimo ir paskirstymo iki atitikties vietos, t. y. nuo šaltinio iki čiaupo. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte (20 str. 2 d. 16 p) įtvirtinama geriamojo vandens tiekėjui pareiga vykdyti vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimą ir rizikos valdymą vadovaujantis Vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimo ir rizikos valdymo taisyklėse nustatyta tvarka. Minėtos taisyklės bus reglamentuotos dviejų institucijų: sveikatos ir aplinkos ministro. Pažymėtina, kad rizikos vertinimas ir valdymas apims baseinų rizikos vertinimą ir rizikos vertinimą (direktyvos 8 straipsnis), vandens gavybos, ruošimo, laikymo ir paskirstymo iki tiekimo vietos (direktyvos 9 straipsnis) ir pastatų vidaus vandentiekio sistemų rizikos

vertinimą (pagal direktyvos 10 straipsnį). Geriamojo vandens direktyvoje numatyta, kad nustatytų vandens kokybės parametrų verčių, būtina laikytis toje vietoje, kurioje vanduo teka iš vandentiekio čiaupų, paprastai naudojamų žmonėms vartoti skirtam vandeniui, tačiau žmonėms vartoti skirto vandens kokybei įtakos gali turėti pastatų vidaus vandentiekio sistemos. Kadangi vienašalė pareiga vykdyti visų privačių ar viešų patalpų stebėseną pareikalautų nepagrįstai didelių išlaidų, minėtoje direktyvoje numatyta, kad vykdant vidaus paskirstymo sistemų rizikos vertinimą, didžiausias dėmesys, turėtų būti teikiamas valstybių narių nustatytų prioritetinių patalpų rizikos vertinimui (*Legionella* bakterijos ir švinas). Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu siūloma numatyti, kad geriamojo vandens tiekėjas vykdytų pastatų vidaus vandentiekio sistemų rizikos vertinimą, *tačiau tik prioritetinėse patalpose* (kaip apibrėžta Įstatymo 3 str. 37 dalyje ir Statybos įstatymo 2 str. 110 dalyje, „viešasis pastatas – viešbutis ar kitas trumpalaikio apgyvendinimo pastatas; įstaigos pastatas; didmeninės ir mažmeninės prekybos pastatas; oro uosto, geležinkelio, autobusų keleivių stoties pastatas; pramoginių renginių pastatas; švietimo ar gydymo ir slaugos įstaigos pastatas; maldos namų ir kitokios religinės veiklos pastatas“).

Įvertinant tai, kad geriamojo vandens tiekėjo tiekiamo geriamojo vandens kokybei gali turėti įtaka pastatų vidaus vandentiekis, už kurio priežiūrą atsakingi pastatų savininkai, todėl, siekiant stebėti geriamojo vandens kokybę, Įstatymo projekte (20 str. 2 d. 14 p.) numatoma geriamojo vandens tiekėjui pareiga daugiabučio namo įvade įrengti geriamojo vandens mėginių paėmimo vietą, skirtą geriamojo vandens kokybės kontrolei, kad būtų galima įvertinti geriamojo vandens kokybę ties tiekimo vartojimo riba ir atitikties vieta (vartotojo čiaupe).

Atsižvelgiant į tai, kad Geriamojo vandens direktyva įpareigoja valstybės nares atlikti vandens nuotėkių savo teritorijoje lygio vertinimą naudojant infrastruktūros nuotėkio indeksą arba kitą tinkamą metodą ir įvertinat tai, kad Tarybos⁵ vienas iš veiklos tikslų yra pagal kompetenciją atlikti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos vykdymo priežiūrą ir kontrolę, Įstatymo projekte siūloma pavesti Tarybai vertinti geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų geriamojo vandens nuostolius (Įstatymo projekto 19 str. 18 p.).

Siekiant tinkamai perkelti Geriamojo vandens direktyvos nuostatas, kurios numato, kad vartotojai turi turėti galimybę susipažinti su monitoringo programų rezultatais; informacija apie taikomus vandens valymo ir dezinfekavimo būdus; informacija apie sveikatai aktualių parametrų verčių viršijimą; atitinkama informacija apie vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimą ir rizikos valdymą; rekomendacijomis, kaip sumažinti vandens suvartojimą ir išvengti stovinio vandens keliamos rizikos sveikatai; informacija apie rodiklius, pavyzdžiui, geležies kiekį, kietumą, mineralinių medžiagų kiekį ir kt., kurie dažnai daro įtaką vartotojų nuomonei apie vandentiekio vandenį, Įstatymo projektas papildomas naujomis nuostatomis, kad informacija apie geriamojo vandens tiekėją ir nuotekų tvarkytoją, paviršinių nuotekų tvarkytoją, tiekiamo geriamojo vandens ir teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų kokybę ir indikatorinius parametrus, taikomus geriamojo vandens valymo ir dezinfekavimo būdus, paviršinių nuotekų tvarkymą, paslaugų teikimo sąlygas ir numatomus sutarčių sąlygų pakeitimus, sistemų eksploatavimą, modernizavimą, plėtrą, renovaciją, investicijas į sistemos plėtrą ir renovaciją, paslaugų kainas ir tarifus, jų struktūrą ir Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimuose nustatyta informacija būtų vieša, skelbiama savivaldybių, geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų, paviršinių nuotekų tvarkytojų interneto svetainėse (Įstatymo projekto 38 str.). Numatoma papildoma geriamojo vandens tiekėjui pareiga savo interneto svetainėje pateikti rekomendacijas, kaip sumažinti geriamojo vandens suvartojimą ir išvengti stovinio geriamojo vandens keliamos rizikos sveikatai (Įstatymo projekto 20 str. 18 p.).

Savivaldybių institucijų pareigos

Siekiant užtikrinti individualiųjų nuotekų tvarkymo priežiūrą numatomos papildomos savivaldybėms pareigos, t. y. Įstatymo projekto 10 straipsnio 15 punkte numatyta, kad savivaldybių administracijų direktorių įgalioti asmenys atlieka patikrinimus:

⁵ Vyriausybės 2002 m. lapkričio 7 d. nutarimas Nr. 1747 „Dėl Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos nuostatų patvirtinimo“

- ar asmenys, individualiai tvarkantys nuotekas turi sudarytą viešąją sutartį su geriamojo vandens tiekėju ir nuotekų tvarkytoju arba nuotekų transportavimo paslaugas teikiančiu asmeniu arba individualiųjų nuotekų valymo ir (arba) kaupimo įrenginių priežiūrą vykdančiam asmeniu;
- ar individualiųjų nuotekų tvarkymo įrenginių priežiūra (eksploatacija) vykdoma Nuotekų tvarkymo reglamente, Nuotekų kaupimo rezervuarų ir septikų įrengimo, eksploatavimo ir kontrolės tvarkos ir Nuotekų valymo įrenginių taikymo reglamento nustatyta tvarka.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu ne visas vandentvarkos ūkyje naudojamas turtas įrašytas į vandens tiekimo įmonių balansus, kad savivaldybės savo balansuose iki šiol dar turi nemažai turto, kuris suteiktas naudotis geriamojo vandens tiekėjams, tačiau nėra visiškai perleistas, todėl geriamojo vandens tiekėjai negali kaupti lėšų to turto atstatymui, Įstatymo projektu 17 str. 4-5 d. siūlome nustatyti, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra, skirta viešajam geriamojo vandens tiekimui, nuosavybės teise turi priklausyti tik viešajam geriamojo vandens tiekėjui arba regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui, o paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise turi priklausyti paviršinių nuotekų tvarkytojui.

Įstatymo projektu siekiama nustatyti, kad viešosiose geriamojo vandens tiekimo teritorijose geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą vykdytų tik viešieji geriamojo vandens tiekėjai arba regioniniai viešieji geriamojo vandens tiekėjai, todėl atsisakoma Įstatymo nuostatų, kurios reglamentuoja, kad viešosiose teritorijose geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas gali tiekti ir kiti (neviešieji) geriamojo vandens tiekėjai. Šios nuostatos siūlomos atsižvelgiant į tai, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos – monopolinės paslaugos. Vadovaujantis įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo nuostatomis, šių bendrojo intereso paslaugų organizavimas ir koordinavimas, infrastruktūros nuosavybė, paslaugų kainų nustatymas, pareigos ir atsakomybė už paslaugų prieinamumą deleguota savivaldybėms. Konkurencija šalies viduje, tarp Europos Sąjungos valstybių narių vandens paslaugų teikimo sektoriuje nevyksta, taip pat pagal Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 1 priedo 10 punktą viešieji geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai yra pirmos kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės, kurios taikomi ypatingi saugos reikalavimai, o jų nuosavybės teise priklausanti ar kitaip valdoma ir (arba) naudojama geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra laikoma nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbią reikšmę turinti infrastruktūra. Pažymėtina, kad geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje, nepriskirtoje viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijai ir toliau geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas galėtų teikti viešasis geriamojo vandens tiekėjas, regioninis viešasis geriamojo vandens tiekėjas ir kitas geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, turintis geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licenciją.

Įstatymo projektu 32 str. 2 d. siūloma nustatyti, kad asmenys, kurie nėra geriamojo vandens tiekėjai ir (arba) nuotekų tvarkytojai, tačiau kuriems nuosavybės teise priklauso geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra ir ji neperduota viešojo geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo ar regioninio viešojo geriamojo vandens tiekėjo nuosavybėn, privalo perduoti infrastruktūrą viešajam geriamojo vandens tiekėjui ar regioniniam geriamojo vandens tiekėjui (iki 2027 m. gruodžio 31 d.) vadovaujantis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų išpirkimo tvarkos apraše nustatyta tvarka. Taip pat šie asmenys, kol bus perduota geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūra viešajam geriamojo vandens tiekėjui ar regioniniam viešajam vandens tiekėjui privalo tinkamai eksploatuoti ir prižiūrėti turimą infrastruktūrą, neturi teisės atlikti jokių veiksmų susijusių su geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ribojimu ar nutraukimu. Šių nuostatų reglamentavimas susijęs su gaunamais vartotojų skundais dėl juridinių asmenų, nuosavybės teise valdančių geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, tačiau nesančiais geriamojo vandens tiekėjais, teikiamų paslaugų sąlygų (kai už prisijungimą prie infrastruktūros reikalaujama sumokėti nuo 5000 iki 20 000 eurų) ir kainų. Pažymėtina, kad Pagal Įstatymo nuostatas (16 str.), geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise turi priklausyti savivaldybei arba šios savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamai įmonei.

Licencijavimas

Šiuo metu nustatytos licencijuojamos veiklos sąlygos ir kriterijai bei jų vykdymo užtikrinimo tvarka neskatina įmonių veikti efektyviai. 2018 m. duomenimis šalies geriamojo vandens tiekimo įmonių personalo sąnaudų dydis siekė 68,62 mln. Eur, t. y. daugiau kaip 40,9 proc. visų sąnaudų. 2017 m. 54 aglomeracijose nebuvo išvystyta reikiama nuotekų surinkimo infrastruktūra ir nesudarytos sąlygos gyventojams gauti nuotekų tvarkymo paslaugas. Tik 72 proc. surenkamų nuotekų išvaloma iki nustatytų reikalavimų, 89 geriamojo vandens tiekimo vandenvietės neatitinka nustatytų reikalavimų, 48 proc. įmonių dirba nuostolingai ir neturi skolinimosi galimybių, neinvestuoja į infrastruktūros išlaikymą ir plėtrą, veiklos efektyvumo didinimą.

Lietuvoje iki šiol dar nei karto nebuvo sustabdyta ar panaikinta geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencija. Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą sustabdžius ar panaikinus licenciją garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą turėtų užtikrinti savivaldybės administracijos direktorius. Iš esmės, įmonės valdymas liktų tose pačiose rankose, todėl situacija nepasikeistų. Abejotina, ar savivaldybės administracijos direktorius turėtų reikiamos kompetencijos, galimybių ir pajėgumų teikti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.

Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektas papildomas šiais naujais kriterijais, kurių neatitikus gaunamas įspėjimas apie licencijos panaikinimą, t. y.;

- kai nuotekų tvarkymo apskaitos metinėje ataskaitoje, teikiamose aplinkos ministro nustatyta tvarka, nustatoma, kad viršijami taršos leidime ar taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidime nustatyti leistinos taršos (kiekio ir (ar) koncentracijos) normatyvai ir geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas neturi patvirtinto taršos mažinimo plano, kurio investicinės priemonės įtrauktos į patvirtintą veiklos planą, kuriame numatytos pažeidimams pašalinti reikalingos investicijos ir terminai;

- pasibaigus nukrypti leidžiančios nuostatos (išlygos) terminui, geriamojo vandens kokybės rodikliai vis dar neatitinka teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir veiklos plane nėra numatytų investicinių priemonių geriamojo vandens saugos ir kokybės rodiklių užtikrinimui;

- geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kaina yra daugiau kaip 30 proc. didesnė už regiono vidurkį (Įstatymo projekto 29 str.).

Įvertinant tai, kad geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimas turi būti nepertraukiamas ir siekiant efektyvesnės geriamojo vandens tiekėjų veiklos kontrolės, Įstatymo projekte nebelieka nuostatų dėl licencijos galiojimo sustabdymo ir licencijos galiojimo sustabdymo panaikinimo. Įstatymo projekte siūloma nustatyti, kad kai geriamojo vandens tiekėjas, gavęs įspėjimą apie licencijos galiojimo panaikinimą, nepašalina pažeidimų per Tarybos nustatytą įspėjimo terminą (30 kalendorinių dienų, išskyrus atvejus, kai dėl objektyvių priežasčių aplinkybėms ir (arba) pažeidimams pašalinti reikia ilgesnio laikotarpio), licencija panaikinama.

Garantinis geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas

Įstatymo projektu (15 str.) siūloma nustatyti, kad viešajam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui netekus licencijos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas vykdytų garantinis geriamojo vandens tiekėjas iki tol kol jis bus paskirtas viešuoju geriamojo vandens tiekėju.

Taryba iki Įstatymo projekte įtvirtintos datos kiekviename regione (administracinis vienetas – apskritis) paskiria garantinį geriamojo vandens tiekėją.

Garantinis geriamojo vandens tiekėjas skiriamas ne ilgesniam nei 5 metų laikotarpiui. Taryba kiekvienais metais įvertina ar konkurso būdu atrinktas ar įpareigotas garantinis vandens tiekėjas atitinka Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo vykdymo tvarkos ir sąlygų apraše (toliau – Garantinis aprašas) nustatytus rodiklius ir garantinio geriamojo vandens tiekėjui taikomus kriterijus. Taryba, konkurso būdu atrinktą garantinį geriamojo vandens tiekėją (atitinkantį Įstatymo projekte nustatytus kriterijus), o jeigu per konkurso organizavimo terminą nepasireiškėtų nei vienas viešasis geriamojo vandens tiekėjas, kuris norėtų vykdyti garantinio geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą arba nei vienas viešasis geriamojo vandens tiekėjas nebūtų išrinktas konkurso nugalėtoju, Taryba privalėtų išrinkti geriausius kriterijų rodiklius turintį viešąjį geriamojo vandens tiekėją ir motyvuotu sprendimu įpareigoti jį vykdyti garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų

tvarkymą to regiono savivaldybėse esančiose viešosiose geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo teritorijose.

Garantinis geriamojo vandens tiekėjas gautų garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainą už šios paslaugos vykdymą.

Garantinis geriamojo vandens tiekėjas turėtų teisę naudoti visą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, kitą valdomą turtą, reikalingą garantiniam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui vykdyti ir privalėtų užtikrinti geriamojo vandens saugą ir kokybę iki geriamojo vandens tiekimo ir vartojimo ribos, prižiūrėti garantinio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklos vykdymo metu naudojamą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, kitą valdomą turtą, reikalingą garantiniam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui (Įstatymo projekto 15 str. 5 d.), o geriamojo vandens tiekėjas, kuriam panaikinta licencija turėtų pareigą sudaryti sąlygas paskirtam garantiniam geriamojo vandens tiekėjui naudoti valdomą geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūrą (Įstatymo projekto 20 str. 2 d. 19 p.)

Garantinis geriamojo vandens tiekėjas, vykdydamas garantinį geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, vadovaudamasi Garantinio aprašo nuostatomis perimtų teises ir pareigas, tiesiogiai susijusias su geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veikla, pagal visas viešojo geriamojo vandens tiekėjo, kuriam panaikintas licencijos galiojimas, geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešąsias sutartis su abonentais ir vartotojais. Garantinio geriamojo vandens perimtų viešųjų sutarčių teisės ir pareigos išlieka vartotojams ir abonentams.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad regione esantys viešieji geriamojo vandens tiekėjai, išskyrus konkurso būdu nustatytą garantinį geriamojo vandens tiekėją, turėtų mokėti 2 procentus nuo praėjusių metų geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo veiklos pajamų, bet ne daugiau nei garantiniam geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui suskaičiuotas investicijų grąžos dydis, lygus 0,5 proc. vidutinės svertinės kapitalo kainos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų užtikrinimui.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo finansavimo šaltiniai

Į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektorių investuota daugiau kaip 1,3 milijardo eurų ES fondų lėšų, už kurias sukurta didesnė dalis visos infrastruktūros, reikalingos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti. Europos Komisijos atstovų nuomone jau pakankamai investuota ES lėšų į vandentvarkos sektorių, sektorius turėtų efektyvinti veiklą ir investuoti iš veiklos pajamų ir todėl ateinančiame ES finansavimo laikotarpyje (2021-2027 m.) ES investicijų vandentvarkai arba visai nebus arba reikšmingai sumažės. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte paliktas tik pagrindinis finansavimo šaltinis, t.y. abonentų ir vartotojų lėšos, sumokėtos už suteiktas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugas (Įstatymo projekto 19 str.).

Veiklos planai

Siekiant sumažinti geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams, paviršinių nuotekų tvarkytojams administracinę naštą derinant veiklos planus, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad geriamojo vandens tiekėjų ir nuotekų tvarkytojų, paviršinių nuotekų tvarkytojų veiklos planai rengiami ne trumpesniai kaip 3 metų laikotarpiui ir tvirtinami geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo, paviršinių nuotekų tvarkytojo valdybos (jei valdyba nesudaroma, – savivaldybės administracijos direktoriaus) (34 str. 4 d.).

Kainodara

Siekiant mažinti administracinę naštą savivaldybių taryboms ir įvertinant tai, kad šiuo metu Įstatymo 9 str. 1 d. 5 p. numatyta, jog Taryba turi teisę savo sprendimu vienašališkai nustatyti geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui, paviršinių nuotekų tvarkytojui geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas kai savivaldybės taryba nenustato kainų arba Taryba nustato, kad savivaldybių tarybų nustatytos kainos neatitinka teisės aktų nuostatų, ir kad kainos nepadengia su paslaugomis susijusių būtinųjų sąnaudų, Įstatymo projektu siūloma keisti Įstatymo 34 str. nuostatas dėl savivaldybių institucijų kompetencijos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo srityje. Įstatymo projektu siūloma panaikinti Įstatymo 10 str. 7-8 p. įtvirtintas savivaldybių tarybos pareigas nustatyti geriamojo vandens tiekėjų ir

nuotekų tvarkytojo tiekiamo geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, paviršinių nuotekų tvarkytojų teikiamų paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas, o paslaugų kainų nustatymo funkciją priskirti Tarybai (Įstatymo projekto 9 str., 34 str.). Atitinkamai tikslinamas ir Vietos savivaldos įstatymo projekto 16 straipsnis.

Siekiant užtikrinti geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams finansinę pagalbą vykdant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo veiklą, Įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams, kuriems užtikrinant saugos ir kokybės reikalavimus atitinkantį geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų vykdymą trūksta lėšų investicijoms vykdyti, gali būti skiriama papildoma geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos dedamoji. Geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai turi pagrįsti lėšų trūkumą minėtoms investicijoms vykdyti ir Investicijų vertinimo ir derinimo tvarkos apraše numatyta tvarka jas suderinti su Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (Įstatymo projekto 33 str. 1 d.).

Dėl viešųjų geriamojo vandens tiekėjų skatinimo tapti regioniniais geriamojo vandens tiekėjais

Įstatymo projektu (34 str. 6 d.) siūloma nustatyti, kad įsteigtam regioniniam viešajam vandens tiekėjui nustatoma pereinamojo laikotarpio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kaina, kai buvusiose atskirose įmonėse tos pačios kategorijos vartotojai ir abonentai moka skirtingą paslaugų kainą, tokią kuri buvo nustatyta viešiesiems vandens tiekėjams iki jų sujungimo, t.y. regioninio viešojo geriamojo vandens tiekėjo įsteigimo, kol bus įgyvendintos veiklos efektyvinimo priemonės, bet ne ilgiau nei 3 metus.

Taip pat siekiant apsaugoti mažesnius akcininkus kai jungiasi dvi įmonės, Įstatymo projektu (34 str. 7 d.) siūloma nustatyti, kad įsteigtam regioniniam viešajam geriamojo vandens tiekėjui taikomi investicijų planavimo kriterijai:

- investicijos į prijungto vandens tiekėjo infrastruktūrą neturėtų būti mažesnės, nei prijungto viešojo vandens tiekėjo iki prijungimo turėtos investicijų finansavimo šaltinių lėšos (ilgalaikio turto nusidėvėjimo ir investicijų grąžos);
- investicijos į infrastruktūros atnaujinimą skiriamos proporcingai eksploatuojamų tinklų ilgiams, ilgalaikio turto amžiui, nusidėvėjimo lygiui ir reguliuojamo turto vertei;
- investicijos į geriamojo vandens kokybės gerinimo priemones skiriamos proporcingai geriamojo vandens kokybės rodiklių nuokrypiams, įvertinus geriamojo vandens kokybės parametrus ir jų įtaką sveikatai.

Dėl prisijungimo prie geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros

Įvertinant tai, kad Lietuva įsipareigojusi iki 2023 m. pašalinti direktyvos [91/271/EEB](#) dėl miestų nuotekų valymo (toliau – Miesto nuotekų valymo direktyva) pažeidimą, t. y. išvystyti centralizuotą nuotekų surinkimo infrastruktūrą ir prijungti gyventojus prie naujai nutiestų nuotekų surinkimo tinklų aglomeracijose, didesnė kaip 2000 gyventojų ekvivalento ir, kad įgyvendinant minėtos direktyvos reikalavimus, savivaldybės privalo užtikrinti, kad ne mažiau kaip 98 % aglomeracijose susidarančių nuotekų būtų surenkamos centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis, todėl siekiant racionaliau išnaudoti sukurtos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros pajėgumus ir mažinti aplinkos teršimą netinkamai individualiai tvarkomomis nuotekomis, Įstatymo projekte nustatoma pareiga aglomeracijoje esantiems asmenims, kurie individualiai išgauna ir naudoja geriamąjį vandenį ir (arba) individualiai tvarko nuotekas, per 9 mėnesius sudaryti sąlygas (gauti iš viešojo vandens tiekėjo prisijungimo sąlygas ir nutiesti geriamojo vandens, tiekimo ir (arba) nuotekų išleidimo tinklus nuosavybės teise ar kitais pagrindais valdomame sklype) prijungti jiems nuosavybės teise priklausančią infrastruktūrą prie viešojo vandens tiekėjo nuosavybės teise ar kitaip valdomos ir (arba) naudojamos geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros, *kai yra trys sąlygos*:

- vadovaujantis šio įstatymo, Statybos įstatymo ir kitų teisės aktų reikalavimais, yra sukurta infrastruktūra;
- kuri nuosavybės teise priklauso savivaldybei ar viešajam vandens tiekėjui;

- vandentiekio įvadas, nuotekų išvadas nutiesti iki turto ribos (vandentiekio šulinys, nuotekų priėmimo šulinys, nuotekų siurblinė (kai yra slėginė nuotekų linija), individualaus namo nuotekų valykla, sklypo riba ar statinio, ar daugiabučio namo įvadas, nuotekų išvadas).

Kitais atvejais, t. y. ne aglomeracijų teritorijose galioja išvardintos sąlygos ir savivaldybių administracijų direktorių įgalioti atstovai turi nustatyti, kad asmens vykdomas individualusis geriamojo vandens išgavimas ir (ar) individualusis nuotekų tvarkymas neatitinka teisės aktuose nustatytų geriamojo vandens išgavimo ir (arba) nuotekų tvarkymo reikalavimų.

Atitinkamai patikslinamas Įstatymo projektas (23 str. 1 d. 1-2 p.), numatant kad asmenys, individualiai išgaunantys ir naudojantys geriamąjį vandenį ir (arba) individualiai tvarkantys nuotekas turi teisę išgauti geriamąjį vandenį ir (arba) individualiai tvarkyti nuotekas savivaldybės teritorijoje, nepriskirtoje viešojo geriamojo vandens tiekimo teritorijoje arba viešojoje teritorijoje tik tuo atveju, infrastruktūros plėtra dar neįvykdyta arba tokie sprendiniai numatyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros plane.

Taip pat, vietoj šiuo metu nustatytos pareigos savivaldybei, siūloma nustatyti, kad viešasis vandens tiekėjas bus tas asmuo, kuris nutiesęs infrastruktūrą, vandentiekio įvadą, nuotekų išvadą iki turto ribos, privalės per 5 darbo dienas nuo statybos užbaigimo akto surašymo dienos registruotu laišku informuoti asmenį, nurodant 9 mėnesių laikotarpį, iki kurio pabaigos asmuo turi sudaryti sąlygas prijungti jam nuosavybės teise priklausančią infrastruktūrą prie viešojo vandens tiekėjo nutiestos infrastruktūros (Įstatymo projektas 23 str. 2 d. 5 p.).

Dėl Nuotekų tvarkymo informacinės sistemos

Įstatymo projekto 15 straipsniu numatoma steigti valstybės individualių nuotekų tvarkymo informacinę sistemą „Nuotekų tvarkymo informacinė sistema (NTIS), kurios paskirtis sudaryti sąlygas tinkamai ir vieningai pateikti šiuo įstatymu reikalaujamą informaciją ir užtikrinti individualių nuotekų tvarkymo kokybės analizę ir kontrolę. NTIS steigimo prielaidos yra tos, kad nepaisant didelių investicijų į nuotekų surinkimo infrastruktūrą, daugelyje aglomeracijų vis dar nepavyksta Miesto nuotekų valymo direktyvos reikalavimų. Europos Komisija laikosi nuomonės, kad Lietuva neįvykdė įsipareigojimų surinkti visą aglomeracijose susidariusią apkrovą ir užtikrinti jos išvalymą pagal Direktyvoje nustatytus reikalavimus, todėl 2017 m. vasario 15 d. pradėjo pažeidimo procedūrą prieš Lietuvą.

Dėl abonentų pareigų ir geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo teisių

Siekiant įtvirtinti, kad abonentai savo veiklas vykdytų atsakingai ir įvertinant tai, kad teisės aktuose⁶ įtvirtinta, kad abonentas geriamojo vandens tiekėjui ir nuotekų tvarkytojui privalo sudaryti sąlygas paimti išleidžiamų nuotekų mėginius *tik abonentu darbo metu ir tik sutartyje suderintoje mėginių paėmimo vietoje*, o toks teisinis reguliavimas sudaro sąlygas abonentui piktnaudžiauti, todėl siekiant užkirsti piktnaudžiavimo atvejams, išvengti geriamojo vandens tiekėjo valdomos infrastruktūros sugadinimo ir / ar geriamojo vandens tiekėjui galimų nuostolių patyrimo ir neigiamų padarinių gamtinei aplinkai, Įstatymo projektas (22 str. 4 d) papildomas naujomis abonentui pareigomis, kad geriamojo vandens tiekėjui turi būti sudarytos sąlygos bet kuriuo paros metu, geriamojo vandens tiekėjo pasirinkimu viešojoje sutartyje nurodytoje mėginių paėmimo vietoje *arba* ties nuotekų atidavimo riba paimti išleidžiamų nuotekų mėginius, taip pat prireikus sudaryti sąlygas pastatyti automatinį nuotekų mėginių semtuvą. Jei nebūtų sudarytos galimybės, nuotekų mėginys galėtų būti paimtas tik tuo atveju jeigu nuotekų mėginio paėmimo dalyvautų ir nuotekų mėginio paėmimo aktą kartu su geriamojo vandens tiekėjo atstovu pasirašytų, savivaldybės, policijos pareigūnas arba nuotekų mėginio paėmimo faktines aplinkybes konstatuotų antstolis, surašydamas faktinių aplinkybių konstatavimo protokolą.

Įvertinant tai, kad ne visi abonentai turi automatinius nuotekų mėginių semtuvus, o viršnorminė tarša, daranti didžiausią žalą nuotekų valymo įrenginių technologiniam procesui, būna ūmi, smūginė ir nesitęsianti ilgą laiką tarpą, todėl Įstatymo projekte (22 str. 4 d.) numatoma, kad siekiant nustatyti, ar neviršijama ūmi tarša, gali būti imami momentiniai mėginiai ir jų tyrimų rezultatai naudojami skiriant šio įstatymo nustatytas baudas už sutartinių sąlygų, numatytų viešojoje sutartyje

⁶ Sutarties standartinių sąlygų 65.13 p.

nesilaikymą. Taip pat numatoma, kad kai geriamojo vandens tiekėjas nustato ūmią taršą, už mėginio paėmimą ir nuotekų mėginio tyrimų atlikimą apmoka abonentas.

Siekiant užtikrinti abonentų išleidžiamų nuotekų kontrolę, Įstatymo projektas (32 str. 3 d.) papildomas nuostata, kad Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinėse sąlygose turi būti reglamentuota ir nuotekų mėginių ėmimo tvarka.

Įstatymo projektu (22 str. 2 d. 4 p.) taip pat siūloma įtvirtinti, kad kai abonentas nevykdo viešojoje sutartyje nustatytų įsipareigojimų ir jam skiriama Įstatymo projekte (40 str. 20 d.) įtvirtinta geriamojo vandens tiekėjo ar paviršinių nuotekų tvarkytojo bauda, atitinkamai geriamojo vandens tiekėjui ar paviršinių nuotekų tvarkytojui pareikalavus, abonentas privalo parengti ir įgyvendinti taršos mažinimo planą, kuriame turi numatyti technines arba kitas su nuotekomis išleidžiamos taršos mažinimo priemones. Abonentui per geriamojo vandens tiekėjo arba paviršinių nuotekų tvarkytojo nustatytą terminą nepateikus taršos mažinimo plano arba neįgyvendinus jame numatytų taršos mažinimo priemonių, geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas, paviršinių nuotekų tvarkytojas turi teisę nutraukti arba laikinai sustabdyti nuotekų priėmimą iš abonto.

Netesyby ir baudų nustatymo ir taikymo

Įvertinant tai, kad šiuo metu teisės aktuose nustatyta netesybų taikymo tvarka neužtikrina geriamojo vandens tiekėjo ir nuotekų tvarkytojo, paviršinių nuotekų tvarkytojų patiriamų nuostolių padengimo ir taršos prevencijos ir pasitaiko atveju, kai abonentas išleidžia į nuotakyną nuotekas, kurių užterštumas didesnis už nuotekų užterštumą, kuris negali būti viršytas dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros galimybių arba išleidžia nedeklaruotas medžiagas ar pavojingomis chemines medžiagomis užterštas nuotekas, kurių išleidimas geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešojoje sutartyje (toliau – viešoji sutartis) nebuvo nustatytas, todėl geriamojo vandens tiekėjo išleidžiamos į aplinką nuotekos neatitinka Nuotekų tvarkymo reglamente nustatytų reikalavimų ir tokiu atveju geriamojo vandens tiekėjui tenka mokėti mokestį už aplinkos teršimą. Pasitaiko atveju, kai paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūra neturėti paviršinių nuotekų valymo įrenginių išleistuve į gamtinę aplinką, o ir įrenginiai pritaikyti valyti išimtinai tik nuotekų taršą skendinčiomis medžiagomis bei naftos produktais, todėl intensyvi tarša organinėmis, biogeninėmis medžiagomis ar savitosios taršos elementais ir prioritetinėmis pavojingomis medžiagomis padaro didesnę žalą infrastruktūrai ir gamtinei aplinkai nei tokių nuotekų išleidimo į komunalinių nuotekų tinklus tvarkymo atveju.

Taip pat, dažnu atveju netesybos nepadengia būtinųjų laboratorinės kontrolės sąnaudų, pvz. geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas neturi galimybių vykdyti prioritetinių medžiagų laboratorinės kontrolės, tad jam tenka kreiptis į kitus šių paslaugų teikėjus, kas įtakoja didžiules papildomas išlaidas.

Pažymėtina, kad šiuo metu reglamentuota netesybų apskaičiavimo tvarka lemia, kad ekonominiu aspektu netesybos yra per mažos ir geriamojo vandens tiekėjas ir nuotekų tvarkytojas arba paviršinių nuotekų tvarkytojas neturi kitokių papildomų ekonominių svertų, kad abonentai vykdydami veiklą deklaruotų realią abonto gamybos procese susidarančią taršą, neišleistų pavojingų cheminių medžiagų ar neviršytų sutartyje nustatytų nuotekų užterštumo reikalavimų, todėl neužtikrinamas principo „teršėjas moka“ įgyvendinimas, kyla grėsmė sugadinti geriamojo vandens tiekėjo valdomą infrastruktūrą ir sukelti neigiamas pasekmes gamtinei aplinkai bei įtakoti paslaugų kitiems vartotojams ir abonentams teikimo tęstinumą.

Siekiant padengti geriamojo vandens tiekėjo, paviršinių nuotekų tvarkytojo nuostolius, išvengti neigiamų pasekmių gamtinei aplinkai ir atgrasyti abonentus nuo neleistino užterštų nuotekų išleidimo, siūloma Įstatymo projekte numatyti galimybę geriamojo vandens tiekėjui ir paviršinių nuotekų tvarkytojui taikyti baudas abonentui. Įstatymo projekte (40 str. 20 d.) diferencijuojami baudų apskaičiavimo taikymo principai. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektas papildomas naujomis nuostatomis, kad abonentui už sutartinių sąlygų, numatytų viešojoje sutartyje (už viešojoje sutartyje nustatyto nuotekų užterštumo išleidžiamų nuotekų užterštumo viršijimą, kuris negali būti viršytas dėl nuotekų tvarkymo infrastruktūros galimybių; už viešojoje sutartyje nedeklaruotas, bet ūkinėje veikloje naudojamų medžiagų bei preparatų ir už nedeklaruotų prioritetinių pavojingų medžiagų išleidimą; už ūmios taršos nustatymo faktą) nesilaikymą, skiriama bauda ir šios baudos ir delspinigiai

būtų įskaityti į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo paslaugų kainas.

Taip pat Įstatymo projekte atliekami ir kiti redakcinio pobūdžio pakeitimai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip Įstatymo projekto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas paskatins abonentus investuoti į taršą mažinančias priemones ir modernias technologijas, kurios ne vien tik prisideda prie taršos mažinimo, bet taupo energijos suvartojimą, efektyviau naudoja žaliavas ir mažiau teršia aplinką. Kadangi šios investicijos verslui ne tik kainuoja, bet ir gerina darbo efektyvumą, todėl šių ekonominių priemonių įgyvendinimas nesietinas su verslo sąlygų pabloginimu, priešingai, tai būtų stimulas atnaujinti įrenginius pakeičiant juos efektyvesniais ir mažiau taršiais. Naujų ir mažiau taršių technologijų taikymas ne tik pagerins aplinkos kokybę, bet taip pat leis sutaupyti žaliavas. Pažymėtina, kad Įstatymo projekto įgyvendinimas neturės jokios įtakos tiems abonentams, kurie sąžiningai vykde sutartinius įsipareigojimus.

Aplinkos ministerija, siekdama padėti savivaldybėms vykdyti geriamojo vandens išgavimo, tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo savivaldybių teritorijose funkcijas iš Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo skiria lėšas savivaldybėms gyventojų būstų prijungimui prie centralizuotų nuotekų tinklų iki būsto finansuoti, todėl Aplinkos ministerijos skiriamos lėšos ir toliau padės geriamojo vandens tiekėjui prijungti gyventojus prie nutiestų nuotekų surinkimo tinklų aglomeracijose.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant Įstatymo projekte siūlomas nuostatas inkorporuoti į teisinę sistemą, kartu su Įstatymo projektu teikiamas Lietuvos Respublikos vietos savivaldos Nr. I-533 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas.

9. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Projektai parengti siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. 155 „Dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 6.4.15 priemonę.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas, Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Iki Įstatymo projekto įsigaliojimo Vyriausybė, aplinkos ministras, sveikatos apsaugos ministras ir Taryba per teisės aktų nustatytus terminus turės priimti šiuos teisės aktus arba galiojančių teisės aktų pakeitimus dėl:

- 1) LR Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimo Nr. 126 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo viešosios sutarties standartinių sąlygų aprašo patvirtinimo“;
- 2) LR Vyriausybės 2007 m. sausio 31 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl Atsiskaitymo už patiektą geriamąjį vandenį ir suteiktas nuotekų tvarkymo paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- 3) LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. D1-629 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo ir priežiūros taisyklių patvirtinimo“;
- 4) LR aplinkos ministro 2006 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. D1-639 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kokybės reikalavimų patvirtinimo“;
- 5) Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimo Nr. O3-92 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodikos patvirtinimo“;
- 6) Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos 2015 m. vasario 13 d. nutarimo Nr. O3-183 „Dėl Garantinio geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo vykdymo tvarkos ir sąlygų aprašo patvirtinimo“;
- 7) Konkurso organizavimo garantiniam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui taisyklės (Valstybinė energetikos reguliavimo taryba);
- 8) Geriamojo vandens tiekimo sistemos rizikos vertinimo ir rizikos valdymo taisyklės (Aplinkos ministerija ir Sveikatos apsaugos ministerija);
- 9) Geriamojo vandens įstatymas (Sveikatos apsaugos ministerija).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetinais metais)

Biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų Įstatymo projekto įgyvendinimas nepareikalaus.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Įstatymo projekto žodžiai: „viešasis geriamojo vandens tiekimas“, „vanduo“, „nuotekos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai. Nėra.

Įstatymo projektui atliktas didesnio poveikio vertinimas, kuris buvo paskelbtas e.pilietis.lt internetinėje platformoje: <https://epilietis.lrv.lt/lt/konsultacijos/viesoji-konsultacija-del-geriamojo-vandens-tiekimo-ir-nuoteku-tvarkymo-istatymo-pakeitimo-istatymo-projekto>.

Viešųjų konsultacijų metu visuomenė buvo kviečiama išreikšti nuomonę dėl tinkamiausios vandentvarkos įmonių valdymo tobulinimo alternatyvos. Viešosios konsultacijos vyko e.pilietis platformoje š. m. rugsėjo 22-30 d. Taip pat, rugsėjo 22-29 d. polltix.co portale vyko apklausa visuomenės klausiant „Ar manote, kad reikia priemonių, kurios leis efektyvinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmones?“. Apklausoje dalyvavo 504 respondentai, gauti atsakymai parodė, kad daugiausiai (36 proc.) respondentų pasiūlymą palaiko.

